

ETNOGRAFIE ȘI ISTORIE — DOMENII COMPLEMENTARE ÎN CERCETAREA ȘTIINȚIFICĂ MODERNĂ

Profunzimea datelor și complexitatea problemelor puse în fața procesului obiectiv al cunoașterii umane constituie premise elementare și definitorii pentru momentul actual al cercetării moderne, pe baze riguroase științifice. Această situație a generat apariția în cadrul științelor contemporane a două fenomene de importanță majoră pentru înțelegerea cât mai completă a diverselor subiecte sau domenii de investigație. Opușe în aparență, ele constituie însă aspecte generate de aceeași situație obiectivă și, în ultimă instanță, convergente ca finalitate. Este vorba, în primul rând, de accentuarea specializării într-un domeniu strict limitat, care să permită o cât mai bună cuprindere a tuturor elementelor unei probleme sau unui fenomen, cu respectivele implicații pe planul mai larg al generalizării. Pe de altă parte, îndeosebi în domeniul științelor sociale — atât de vaste din punct de vedere al cîmpului de investigație de care dispun — s-a ivit necesitatea, la fel de importantă pentru perfecționarea procesului cognitiv, de a se realiza tot mai frecvent cercetări multidisciplinare complexe.

O deosebit de caracteristică relație de acest gen — cu rezultate fructuoase de ambele părți — a putut fi stabilită între etnografie și istorie, ca domenii complementare în ansamblul științelor sociale.

Desigur, deosebiri de principiu și de metodă, sesizate și puse în discuție încă de la începutul secolului¹, au fost în măsură să imprime fiecăruia dintre ele o serie de caractere particulare. Evident însă că nu se poate totuși vorbi despre o opoziție totală între aceste discipline, după cum nici situația de a se găsi căile de depășire a obstacolelor ce stau în calea unei împletiri mai strînse a domeniilor lor nu poate fi — parafrazîndu-l pe Claude Lévi-Strauss — aceea de a mări numărul etnografilor în așa fel încît aceștia să fie cel puțin egali cu numărul observatorilor diverși ai aceluiași document istoric studiat². Acest lucru pentru simplu motiv că nici nu este nevoie, din moment ce observațiile etnografice repetate de cercetători diverși, într-o perioadă destul de îndelungată, pot fi confruntate și verificate într-un mod similar operației executate cu documentele istorice, asigurîndu-se astfel obiectivizarea observației etnografice.

¹ H. Hanser, *L'enseignement des sciences sociales*, Paris, 1903; E. Simiand, *Méthode historique et science sociale*, în *Revue de synthèse*, Paris, 1903.

² Claude Lévi-Strauss, *Antropologia structurală*, București, 1978, p. 27.

Fără îndoială că nu acestea sînt condițiile esențiale care imprimă caracterul particular uneia sau alteia dintre cele două discipline și, implicit, nici înlăturarea lor formală nu poate constitui soluția pentru o colaborare mai strînsă dintre ele.

Indiferent că este denumită etnografie³, etnologie⁴, antropologie culturală⁵ sau antropologie socială⁶, în funcție de accepția termenului în diversele școli existente și care se bazează pe concepte filosofice diferite, știința care studiază modul de viață, cultura și civilizația popoarelor, definindu-le în același timp geneza, căile de evoluție și constantele temporale, are — tocmai prin domeniul studiat — legături indisolubile cu realitățile istorice.

În multe țări, cu deosebire în cele occidentale, se face o distincție oarecum netă între termenul de etnografie și acela de etnologie. Această concepție a fost succint exprimată de cunoscutul om de știință francez Claude Lévi-Strauss. Se pare că toate țările — spunea el — concep etnografia în același fel. Ea corespunde primelor stadii ale cercetării: observația și descrierea, munca pe teren (*field-work*)⁷. Prin urmare, această concepție, cu influențe evidente asupra multor cercetători din țările respective, face o distincție netă între etnografie, ca moment al cercetării directe în teren, sub raport strict descriptiv, și etnologie, considerată ca un moment comparativ, „un prim pas spre sinteză”⁸.

În multe din țările socialiste însă, unde cercetarea științifică, în ansamblu, se bazează pe concepția materialist-dialectică despre lume, termenul folosit frecvent a fost acela de etnografie, înțelegindu-se prin aceasta, nu numai descrierea, ci și analiza sau sinteza. Firește, în cercetarea pe care o efectuează, etnograful se poate limita uneori numai la descriere, fără ca totuși această limitare să fie obligatorie. De cele mai multe ori însă, cercetarea noastră etnografică, bazată pe o investigație științifică completă, nu se limitează la o simplă descriere, ci efectuează și analiza fenomenelor descrise ceea ce, implicit, conduce la sinteză. De altfel, nici cunoscutul etnograf și arheolog francez André Leroi-Gourhan nu acceptă o delimitare între descrierea și interpretarea

³ *Etnografia continentelor. Studii de etnografie generală*, sub redacția lui S. P. Tolstov, M. G. Levin și N. N. Ceboksarov, vol. I, București, 1959; M. Mauss, *Manuel d'ethnographie*, Paris, 1967; M. Maquet, *Problèmes d'ethnographie Européenne*, în *Ethnologie générale. Encyclopédie de la Pleyade*, Editions Gallimard, Paris, 1968, p. 1334—1335.

⁴ A. Leroi-Gourhan, *L'ethnologie*, în *Revue de l'enseignement supérieur*, 3, 1965, p. 5; J. Cazeneuve, *L'ethnologie*, Larousse, Paris, 1967, p. 8.

⁵ Claude Lévi-Strauss, *Place de l'anthropologie dans les sciences sociales et les problèmes posés par son enseignement*, în *Les Sciences Sociales dans l'Enseignement Supérieur*, Paris, 1954; M. J. Herskovitz, *Les bases de l'anthropologie culturelle*, Paris, 1967.

⁶ *Ibidem*. O discuție privind semnificația tuturor acestor termeni, vezi la: I. Vlăduțiu, *Etnografia românească*, București, 1973, p. 20—29; Claude Lévi-Strauss, *Antropologia structurală*, p. 427—436.

⁷ Claude Lévi-Strauss, *op. cit.*, p. 428.

⁸ *Ibidem*, p. 429, 430.

faptelor sau a fenomenelor ci, dimpotrivă, consideră că acestea trebuiesc privite în interacțiunea și raporturile lor complexe, pentru o societate anume într-o perioadă istorică dată⁹.

În această accepțiune, pe care o considerăm cea mai justă, etnografia privește fenomenele studiate sub raportul determinismului lor istoric, sesizând constantele de tradiție, care pot explica în mare măsură particularitățile de viață și cultură ale popoarelor, ale grupurilor etnice, precum și ale creațiilor specifice.

Se poartă încă discuții aprinse cu privire la raporturile existente între etnografie și istorie. Ideea de bază cu privire la această relație, prezentă și în literatura noastră de specialitate, este aceea că realitățile etnografice trebuiesc analizate în procesul lor istoric de formare și evoluție, pornindu-se în această examinare de la situația contemporană a fenomenelor etnografice contemporane. Apare necesară ca atare, alături de descriere, și explicarea fenomenelor etnografice. Și acest lucru nu se poate realiza în multe cazuri decît apelînd la datele oferite de cercetările arheologice și istorice.

Nu este deci de loc întîmplător, pentru această concepție de bază a cercetării noastre etnografice, faptul că, printre cei mai de seamă promotori și sprijinitori ai etnografiei românești, s-au numărat și continuă să se numere reprezentanți de marcă ai științei istorice din țara noastră. De la B. P. Hașdeu, Al. Odobescu, A. D. Xenopol, V. Pârvan sau N. Iorga, și pînă la C. C. Giurescu, Dinu Giurescu sau Șt. Pascu, preocupările de etnografie apar ca o constantă de bază în lucrările istoricilor români¹⁰.

Pe de altă parte, multe dintre lucrările specialiștilor români, care s-au ocupat cu diversele aspecte ale culturii populare tradiționale, au pornit de la datele furnizate de cercetarea arheologică și istorică în ansamblu pentru explicarea și mai buna înțelegere a fenomenelor contemporane studiate, contribuind în același timp cu importante documente de specific etnografic la studierea unor probleme de bază ale istoriei noastre, cum sînt etnogeneza, autenticitatea, continuitatea sau specificul etnic al poporului român.

Multitudinea punctelor de contact existente între etnografie și istorie, precum și necesitatea unei cercetări complexe a fenomenelor social-culturale, care cîștigă tot mai mult teren în investigația științifică contemporană, a dus chiar la conturarea unor subdiscipline sau subramuri noi în domeniul etnografiei, cum ar fi: paleoetnografia, etnografia istorică, antropologia etnică, etnologia socială și religioasă, antropologia economică, antropologia juridică sau antropologia politică¹¹.

Pe baza aceleiași concepții de multidisciplinaritate și-au bazat de la început activitatea Comisia de antropologie și etnologie a Academiei

⁹ A. Leroi-Gourhan, *op. cit.*, p. 7.

¹⁰ Romulus Vulcănescu, *Etnologia*, în *Istoria științelor în România*, București, 1975, p. 47 și urm.

¹¹ Ion Vlăduțiu, *op. cit.*, p. 27 și urm.

RSR, Grupul de cercetări complexe „Bicaz” (1962) sau Grupul de cercetători complexe „Porțile de Fier”, ca să dăm numai câteva exemple în acest sens. Pe aceeași linie, trebuie amintită contribuția unui valoros grup de etnografi români la elaborarea capitolului referitor la etnogeneza, din cadrul tratatului de „Istoria României” (vol. I).

Bineînțeles că în problematica vastă abordată se are în vedere că investigația concretă este realizată din unghiul de vedere și prin mijloacele proprii fiecărei discipline. Aceasta nu face însă decît să mărească posibilitățile de abordare ale unei probleme, să-i contureze mai precis specificul și complexitatea aspectelor.

Atingerea sferelor de preocupări specifice este evident mai consistentă în domeniul studierii treptelor primare ale dezvoltării societății omenеști sau în acela al cunoașterii populațiilor așa numite primitive, avînd în vedere că lipsa mărturiilor scrise duce implicit spre o limitare obiectivă la cercetarea directă, multilaterală a fiecărei colectivități. În acest sens, legătura dintre etnograf și arheolog este deosebit de strînsă, materialele și observațiile culese de unul servind celuilalt, sau invers.

Legătura în cauză este de altfel bine reprezentată în importante lucrări aparținînd unor personalități marcante ale vieții științifice internaționale, care abordează problemele sub ambele unghiuri de vedere, cu rezultate deosebit de fructuoase. Unele dintre acestea, cum sînt cele aparținînd lui Julius E. Lips¹² sau lui Hans Georg Bandi¹³, au fost traduse de altfel și în limba română.

Pe linia unei perspective științifice asemănătoare, de tip interdisciplinar, se înscrie și valoroasa lucrare aparținînd cercetătorilor români Dardu Nicolăescu-Plopșor și Wandei Wolski¹⁴, în care se încearcă — cu rezultate promițătoare — determinarea structurii unor etnii autohtone străvechi de pe teritoriul României. Iată de ce, pornind de la aceste realități deja sesizate, ne vom limita în lucrarea de față numai la cîteva dintre problemele și perspectivele abordării investigației etnografice și a celei arheologice prin studii complementare. Aceasta, desigur, nu în intenția de a limita strict numai la acest aspect problema colaborării dintre etnografie și istorie, ci pentru că o abordare mai complexă a tuturor relațiilor ce pot fi stabilite între aceste discipline depășește evident posibilitățile pe care le poate oferi cadrul acestei lucrări. Chiar și așa, nu vom putea lua în discuție decît o parte dintre aspectele relației etnografie-arheologie, în măsura în care stadiul actual al documentației specifice o poate permite fără a implica riscul unor concluzii hazardante.

Desigur, multe dintre exemplele la care ne vom referi sînt, poate, destul de bine cunoscute. Le vom prezenta aici încă o dată nu pentru a stabili o relație bazată pe analogii formale și aparent deosebit de eloc-

¹² J. E. Lips, *Obîrșia lucrurilor*, București, 1964.

¹³ H. G. Bandi, *Originea eschimoșilor*. București, 1969.

¹⁴ D. Nicolăescu-Plopșor, W. Wolski, *Elemente de demografie la populațiile vechi din România*, București, 1975.

vente între ele, ci pentru a vedea care sînt posibilitățile ca, odată stabilite aceste similitudini, să se încerce explicarea și completarea lor prin coroborarea datelor etnografice cu cele arheologice și invers, să se demonstreze deci care dintre aceste similitudini sînt numai aparente și care rămîn în picioare ca filon constant de tradiție genetică.

Vom porni iarăși de la o afirmație a lui Claude Lévi-Strauss, care, motivînd dificultățile ce stau în calea reconstituirii obiective a evoluției speciilor etnografice pe baza descendenței tipologico-istorice, arăta că: „Validitatea istorică a reconstrucțiilor naturalistului este garantată în ultimă analiză de legătura biologică a reproducerii. Dimpotrivă — spunea el — o secure nu dă nici odată naștere unei alte securi; între două unelte identice sau între două unelte diferite, dar de formă oricît de apropiată, există întotdeauna o discontinuitate radicală, care provine din faptul că una n-a luat naștere din cealaltă, ci fiecare dintre ele provin dintr-un sistem de reprezentări”¹⁵.

Afirmația este în parte justificată dacă avem în vedere faptul că stabilirea unor specii tipologice poate fi în multe cazuri artificială. Într-adevăr, asemănările dintre o specie ceramică sau dintre un tip de unealtă întîlnită în sud-estul Europei, să zicem, cu exemplare cunoscute pentru aceeași etapă istorică în America, nu ne pot certifica nicidecum existența unei legături genetice între ele, chiar dacă uneori analogiile formelor merg pînă la identitate. Este iarăși adevărat că o secure nu poate da naștere unei alte securi, într-un sens similar descendenței biologice directe care poate fi stabilită de către naturalist. La fel de adevărat este și faptul că fiecare obiect este specific unui anume sistem de reprezentări. Pe de altă parte, însă, s-a putut stabili că o legătură genetică, pe spații mai limitate și oarecum omogene din punct de vedere geografic, etnic sau spiritual, este posibilă, e drept nu în sensul relației specifice pentru genetica biologică. Căci nu trebuie să uităm că în cazul unelei respective legătura genetică o asigură omul, făuritorul acesteia. Și, în replică, un sistem oarecare de reprezentări nu poate fi un sistem de reprezentări în afara omului, în stare să nască singur unealta respectivă. El este bineînțeles un sistem de reprezentări umane, care acționează deci prin intermediul omului la realizarea unelei respective.

Ori — și de aici ni se pare că rezidă acceptarea sau neacceptarea importanței unei coroborări strînse între datele arheologice și cele etnografice — stabilirea unei continuități etnice pe un anumit spațiu duce la o evoluție pe aceleași baze a sistemului de reprezentări. În aceste condiții, apariția unui sistem nou de reprezentări nu constituie o ruptură totală cu cel care l-a precedat, ci adaptarea, pe baza experienței acumulate, a acelor elemente ale sistemului mai vechi unor condiții obiective noi. Pe această cale poate fi stabilită o legătură genetică și între acele tipuri de transpuneri pe planul material, concret, ale acelor sisteme de reprezentări, prin intermediul aceluiași etnic uman, direct des-

¹⁵ Claude Lévi-Strauss, *op. cit.*, p. 7.

cendent în acest caz și pe plan biologic. În acest sens datele etnografice și cele arheologice se pot completa în modul cel mai fericit.

Vom alege, pentru concretizarea celor arătate mai sus, câteva exemple dintr-o serie de aspecte diverse studiate de cele două discipline, aplicate la realitățile specifice teritoriului românesc.

Astfel, în domeniul arhitecturii populare, s-a putut stabili o întreagă evoluție bazată pe aproximativ aceleași tradiții constructive, pornind din epoca neolitică și, parcurgând succesiv majoritatea epocilor istorice, până la multe dintre tipurile de locuințe existente încă în satele noastre. Aceasta, atît din punctul de vedere al tipului de locuință, cu cele trei forme de bază ale sale, bordeiul, semibordeiul și locuința de suprafață, cît și în ceea ce privește organizarea sa interioară, eventual a modalităților de ornamentare (mai puțin sesizabile încă pe plan arheologic).

Cercetările arheologice au demonstrat existența în așezările neolitice de pe teritoriul României — cea mai complet studiată fiind aceea de pe tell-ul gumelnițean de la Hăbășești¹⁶ — a locuinței de suprafață de formă patrulateră și acoperișul în două ape, avînd pereții constituiți din împletituri de nuiiele cu lipitură de lut și susținuți de un schelet de pari¹⁷, sau din birne orizontale lipite cu pămînt¹⁸. Același sistem este întîlnit și în cazul multor locuințe din epoca bronzului¹⁹ sau în cele din așezările dacice²⁰, avînd de multe ori și o temelie din piatră²¹. În sfîrșit, tehnica realizării pereților din birne orizontale, așezate în sistemul *Blockbau*, constituie o notă caracteristică a întregii arhitecturi populare actuale²².

Se constată deci că, pe lîngă stabilirea unei vechi tradiții locale în materie constructivă, se pot urmări, prin intermediul vestigiilor arheologice care se mai păstrează, etapele de evoluție a tehnicii constructive în decursul epocilor, modul în care au luat naștere și au evoluat pînă astăzi elementele de concepție arhitectonică populară, de la materialele folosite și pînă la funcționalitatea practică sau rolul estetic al diverselor componente ale acestor locuințe.

¹⁶ Vladimir Dumitrescu, *Hăbășești. Satul neolitic de pe Holm*, București, 1967.

¹⁷ *Ibidem*, p. 14—15.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ Asemenea tehnici erau folosite, în general, la construcții de suprafață de dimensiuni mai mari, și care erau folosite fie ca locuințe, fie ca lăcașuri de cult. Ca să dăm numai cîteva exemple, amintim aici o locuință de acest tip din cadrul așezării de epoca bronzului de la Valea Timișului (Cf. M. Gumă—N. Gumă, în *Banatica*, IV, 1977, p. 49) sau construcția de cult contemporană de la Sălacea (Cf. N. Chidioșan și I. Ordentlich, în *Marmația*, III, 1974).

²⁰ C. Daicoviciu, *Cetatea dacică de la Piatra Roșie*, București, 1954, p. 53, fig. 20; D. Antonescu, *Propuneri de reconstituire a unor locuințe dacice din Munții Orăștiei*, în *Arhitectura*, XXV, 5, 1977, p. 65—69.

²¹ *Ibidem*. O locuință de acest tip a fost descoperită recent și în așezarea dacică fortificată de pe „Stenca” Liubcovei (Jud. Caraș-Severin). Inf. M. Gumă.

²² *Arta populară românească*, sub redacția unui colectiv condus de Florea Bobu Florescu și Paul Petrescu. București, 1969, p. 35 și urm.

Pe de altă parte, sublinierea elementelor de tradiție locală în studiul arhitecturii populare contemporane, a rolului funcțional al unei anume tehnici constructive sau compartimentări interioare întâlnite în satele noastre, poate fi de un real folos cercetătorului din domeniul istoriei. Pe această bază, istoricul poate surprinde mai bine, în cadrul materialului divers pe care-l are la dispoziție, elementele de continuitate etnico-istorică și culturală.

Se poate deci stabili care dintre tipurile de locuințe, ale căror resturi au fost descoperite în săpături, este caracteristic populației autohtone și în ce măsură alte tipuri reprezintă influențe exterioare sau chiar întrepătrunderi etnice. Evident însă că pentru aceasta sînt necesare studii comparative speciale, amănunțite și bine concepute din punct de vedere metodologic.

Mai mult, deși acest aspect poate fi mai greu sesizat în cadrul descoperirilor arheologice, se poate stabili o legătură între modalitățile de decorare a locuinței în epocile vechi și cele care împodobesc locuințele țărănești de astăzi.

Astfel, procedeul actual al sculptării stîlpilor de lemn ai caselor poate fi comparat cu acela al împodobirii prin picturi geometrice a unor coloane din lut aflate între resturile unei locuințe neolitice descoperite la Căscioarele și aparținînd culturii neolitice Boian²³, sau cu resturile aparținînd unei cruste de lut, de asemenea pictată, ce învelea stîlpii de susținere ai unei mari construcții cu suprastructură de lemn aflată în așezarea dacică de la Ocnița²⁴. Este posibil ca obiceiul sculptării stîlpilor, întâlnit la casele noastre țărănești, să derive din aceste elemente străvechi, deși este mult mai probabil că paralel cu decorarea stîlpilor din lut, se folosea și sculptarea stîlpilor din lemn, încă din epoca neolitică. Evident că perisabilitatea deosebită a materialului lemnos nu ne îndreptățește să sperăm în descoperirea prin săpături arheologice a unor atari dovezi. Se poate considera că, dacă au existat, au fost ornamentați cu aceleași motive care apar pe replicile din lut menționate mai sus.

O situație asemănătoare întîlnim și în cazul tencuielii interioare, din care s-au descoperit fragmente pictate în aceeași așezare neolitică de la Căscioarele²⁵, sau în așezarea de epocă bronzului de la Sălacea²⁶, aparținînd culturii Otomani, pentru a nu da aici decît cîteva exemple mai caracteristice. Deosebit de importantă din același punct de vedere apare și descoperirea ornamentului modelat din lut și destinat frontonului triunghiular al unei case din așezarea eneolitică cucuteniană de la Ariușd²⁷. În același timp, descoperirea mai multor modele miniaturale din lut ars, reprezentînd locuințe, ar putea constitui baza unui studiu

²³ Vladimir Dumitrescu, *Arta preistorică în România*, București, 1974, p. 477—479, fig. 487.

²⁴ Cercetări inedite. Inf. D. Berciu.

²⁵ Vladimir Dumitrescu, *op. cit.*, p. 477—479, fig. 487.

²⁶ *Ibidem*, p. 481; N. Chidioșan și I. Ordentlich, *op. cit.*

²⁷ Vladimir Dumitrescu, *op. cit.*, fig. 483.

comparativ al acestora, care să le surprindă elementele de tradiție și de evoluție în diversele epoci, bineînțele în măsura în care cercetarea arheologică poate să asigure certitudinea că aceste modele constituie replici exacte ale locuințelor obișnuite.

De o atenție similară se pot bucura și alte copii miniaturale din lut, descoperite de arheologi în vechile așezări, și anume modelele de care²⁸, ce ar putea fi comparate cu exemplarele actuale, din punct de vedere al realizării lor tehnice și al evoluției concepției cu privire la acest mijloc de transport la populațiile de pe teritoriul actual al României.

O contribuție mult mai importantă decât s-ar putea crede la prima vedere — gândindu-ne la ridicatul lor grad de perisabilitate în timp — este totuși adusă de către documentația arheologică și în ceea ce privește studiul țesăturilor populare, cu multiplele funcții pe care le cunoaște în cadrul creației noastre populare, sau chiar a modului de realizare a acestora în decursul epocilor istorice și pînă astăzi.

Cele mai vechi dovezi ale unei activități de producere a țesăturilor ce au putut fi surprinse de către cercetările arheologice aparțin epocii neolitice. Aceste dovezi constituie de fapt părți componente ale unor unelte cu ajutorul cărora se realizau țesăturile și constau din fusaiole (roțițele din lut ale fusurilor de lemn primitive)²⁹, greutăți pentru războiul de țesut vertical³⁰, sau pintadere cu motive geometrice folosite și la imprimarea țesăturilor³¹. Ele vor continua să apară frecvent în așezările de pe teritoriul României pînă în epoca feudală, semn al existenței unei reprezentative și puternice îndeletniciri casnice textile, chiar și în condițiile apariției unei producții organizată în marile ateliere și destinată comercializării.

Deși cele mai vechi resturi de țesături au fost descoperite la Dinogetia³², deci într-o așezare datînd din secolul al XII-lea, studiul imprimeurilor care se pot lesne observa pe fundurile unor vase ceramice aparținînd încă epocii neolitice³³, poate duce la rezultate deosebit de intere-

²⁸ Părți componente sau exemplare întregi ale unor asemenea care miniaturale au fost descoperite, pe teritoriul țării noastre, mai cu seamă în așezările din epoca bronzului, aparținînd culturilor Baden Nir (eneolitic) sau Glina III-Schneckenberg, Tei, Wietenberg, Periam, Pecica (epoca bronzului). Cf. T. Bader, *Epoca bronzului în nord-vestul Transilvaniei*. București, 1978, p. 60 și nota 224.

²⁹ Prezente aproape în totalitatea așezărilor neolitice cunoscute. Pentru reconstituirea fusurilor, vezi J. Paulik, în *Zborník Bratislava*, LXVII, 13, 1973, p. 49.

³⁰ Acest tip de piese apar în descoperiri, alături de fusaiole, începînd încă din epoca neolitică. Cf. Gh. Lazarovici, în *Banatica*, I, 1971, p. 26.

³¹ Vladimir Dumitrescu, *op. cit.*, fig. 488/3—5.

³² Șantierul Garvăn-Dinogetia, în *SCIV*, IV, 1953, 1—2, p. 251 și fig. 6, 8; I. Barnea, în *SCIV*, VI, 1955, 1—2, p. 113, 114—116; *Idem*, în *SCIV*, XII, 1961, p. 307—314; Gh. Bichir, în *SCIV*, IX, 1958, 2, p. 432.

³³ Asemenea imprimeuri au fost frecvent semnalate și publicate cu ocazia prezentării ceramicii rezultate în urma cercetării diverselor așezări neolitice. O încercare recentă de tratare specială a acestei probleme, vezi la F. Zaharia și Șt. Cădăriu, *Imprimeuri textile pe funduri de vase neolitice*, în *Banatica*, V, 1979, p. 27—34.

sante cu privire la geneza acestui meșteșug pe teritoriul românesc, sau la reconstituirea unor tipuri de țesături realizate în epocile străvechi³⁴.

Apariția frecventă a celor mai vechi imprimeuri de împletituri, în combinații diverse pe fundurile vaselor neolitice, alături de imprimeurile unor țesături propriu-zise, care apar pe alte funduri de vase din aceleași așezări neolitice³⁵, ne arată că pe teritoriul nostru se poate vorbi pentru această epocă de o folosire paralelă a celor două meșteșuguri. Ar fi interesant de văzut în ce măsură realizarea unei comparații între imprimeurile de textile întâlnite pe fundurile vaselor preistorice și grupul țesăturilor mari din lână și cîneapă în patru ițe, poate confirma că acest tip de țesături, date la puiă și vîltoare, cu decor învărgat și folosite actualmente în gospodăria țărănească mai ales în scopuri casnice (cerga, țolul, straniul sau pricoița) prezintă caracterul cel mai arhaic în cadrul creației textile populare³⁶.

În același timp, analiza variatului decor ce apare pe vechile figurine antropomorfe din lut ars, și îndeosebi a acelora de tip Gîrla Mare-Cîrna specifice epocii bronzului³⁷, poate constitui o valoroasă bază de plecare cu privire la studiul evoluției costumului nostru popular precum și a rolului jucat de fiecare piesă componentă în cadrul ansamblului vestimentar pe diferitele trepte ale evoluției sale.

În sfîrșit, ceramica populară românească este un alt domeniu important în care investigația etnografică se poate completa prin datele arheologice. A fost deja remarcată marea vechime pe aceste meleaguri a tehnicii de modelare a ceramicii din suluri de lut³⁸, procedeu care s-a conservat pînă astăzi în ceramica populară. În același timp au fost scoase în evidență elementele de tradiție dacică și daco-romană întâlnite pe ceramica neagră actuală³⁹ sau pe cea roșie nesmălțuită⁴⁰, în cadrul căreia se remarcă îndeosebi centrul bănățean de la Biniș⁴¹.

O comparație tipologică a ceramicii din diferitele epoci răspîndită pe teritoriul carpato-dunărean ar putea însă să distingă mai bine tipurile constante de vase și decor ceramic, aceasta și pe baza funcției concrete pe care aceste tipuri de vase au avut-o în corelație cu ocupațiile specifice autohtonilor daco-romani și români.

O contribuție deosebit de importantă la lămurirea unor probleme specifice istorice ar putea-o aduce însă și studierea amănunțită a rela-

³⁴ *Ibidem*.

³⁵ *Ibidem*, cu referire specială la așezarea neolitică de la Zorlențu Mare (jud. Caraș-Severin).

³⁶ M. Focșă, în *Arta populară românească*. București, 1969, p. 228 și urm.

³⁷ Vl. Dumitrescu, *Necropola de incinerare din epoca bronzului de la Cîrna*. București, 1961, p. 244—279 și PL CLII—CLXII.

³⁸ Fl. B. Florescu și P. Petrescu, în *Arta populară românească*, pag. 539—540. Cf. și B. Slătineanu, *Studii*.

³⁹ B. Slătineanu, *op. cit.*, p. 16, 169.

⁴⁰ *Ibidem*, p. 169 și urm.; Fl. B. Florescu și P. Petrescu, în *op. cit.*, p. 557.

⁴¹ *Ibidem*. Cf. și M. Petrovsky, în *StcomC*, I, 1975, p. 137—158; *Idem*, în *StcomC*, II, 1977, p. 73—79.

țiilor existente între decorul ceramicii, al țesăturilor și al obiectelor de lemn din satele românești contemporane. Aceasta pentru că s-a încercat în multe cazuri ca, în lipsa altor dovezi palpabile sau a unor punți intermediare în evoluția ceramicii, să se interpreteze reapariția unui decor vechi după o perioadă în care a lipsit cu desăvîrșire de pe creațiile ceramice⁴² ca o perpetuare a sa pe decorul obiectelor din lemn și a celor textile⁴³, și reizbucnirea lui ulterioară pe planul ceramicii.

Este cît se poate de evident că această ipoteză, stabilită pe baza unor analogii etnografice, poate fi confirmată definitiv sau infirmată la fel de categoric pe baza unui studiu riguros asupra modului de manifestare al acestei relații complexe dintre laturile specifice ale artei populare contemporane, pe baze strict etnografice.

Ne vom opri, arătînd că punctele de contact ce pot fi stabilite între cercetarea etnografică românească și cea arheologică reprezintă, fără îndoială, o sursă mult mai bogată de probleme și oferă perspective mult mai interesante decît am reușit să prezentăm aici în cadrul acestei lucrări restrînse.

Important este însă ca fiecare aspect concret să fie analizat în perspectiva dublă a unghiurilor de abordare specifice ambelor discipline, încercîndu-se a se evidenția cu precădere filonul neîntrerupt al tradiției noastre populare pe parcursul epocilor și modalităților prin care acesta a evoluat, îmbogățindu-se, dar rămînînd nealterat ca fond.

Aceasta pentru a extrage acel element tradițional esențial al artei populare contemporane care să ne permită o îmbogățire a conținutului său de valori potrivit noilor etape ale dezvoltării societății noastre socialiste fără a-l amputa sau denatura în manifestările sale tradiționale.

NICOLETA GUMA

ETHNOGRAPHY AND HISTORY — COMPLEMENTARY FIELDS IN THE MODERN SCIENTIFIC RESEARCH

(S u m m a r y)

The present work tries to analyse the theoretical premises and the practical possibilities of intercommunication between history and ethnography.

In consequence of the presentation of some opinions expressed on this subject in the Romanian and foreign literature, one has concluded that there are many common fields of investigation.

Some concrete examples about the popular architecture, the evolution of the traditional means of conveyance, the home-made textile industry and, also, about the popular pottery, underlines important elements and directions in the field of cooperation between history (in this case with archaeology, particularly) and ethnography.

⁴² Al. Vulpe, in *Dacia*, N. S., IX, 1965, p. 129; *Idem*, in *Mem.Antiq*, II, 1970, p. 186—187.

⁴³ *Ibidem*.